

Åländsk Center – valprogram 2023

Innehållsförteckning

Vi utgår från människan	2
Demokratin – tillsammans bygger vi Åland.....	3
Hela Åland ska leva.....	5
En välmående befolkning	6
Utbildning är investering för framtiden.....	9
Vardag och fritid är Ålands livskvaliteter	12
Miljön, klimatet och energin	15
Näringslivet är välfärdens motor	18
Ekonomi i balans.....	24

Vi utgår från människan

Vi vill ha ett Åland där alla har en plats och är betydelsefulla, där alla behandlas med respekt, där alla har lika värde och ingen lämnas utanför. Centern är ett utvecklingsorienterat borgerligt parti med rötterna stadigt förankrade i den åländska myllan.

Vi vill höja blicken och arbeta för ett livskraftigt samhälle och ingjuta framtidstro i kommande generationer.

Åland har en livaktig tredje sektor som drivs av ideella krafter och eldsjälur. På detta sätt skapas gemenskap och social samvaro som ger ett mervärde åt vardagen. Tredje sektorn bidrar till god anda och sammanhållning.

Åland som självstyrt, demilitariserat och neutraliserat område är unikt. Det är en angelägen uppgift att än mer aktivt och positivt medvetandegöra omvärlden om hur ett litet samhälle kan utvecklas och blomstra tack vare sin autonomi. Detta särskilt som Åland nu har bakom sig 100 år av självstyre.

CENTERN ÄR EN GARANT FÖR:

- Respekt för den enskilda människan
- Svenska språket och självstyrelsen
- Näringslivets konkurrensförutsättningar
- God utbildning, vård och omsorg
- Närproducerade varor och tjänster
- Strategiskt arbete för att stoppa klimat- och miljöhoten
- Omdömesgill hantering av skattepengarna
- Ålänningarnas demokratiska fri- och rättigheter

Vi vill ta ansvar för att bygga VÄRLDENS BÄSTA VARDAG och se till att HELA ÅLAND SKA LEVA!

Demokratin – tillsammans bygger vi Åland

• Självstyrelsen är Ålands livsnerv

Självstyrelsen ger styrka åt näringslivet och entreprenörsandan samt tryggar de livsviktiga kommunikationerna. Den är garanten för vårt svenska språk, vår närservice och vår hembygdsrätt. För oss är självstyrelselagen grundstenen som vi oförtrutet tar nya tag för att förverkliga och utveckla.

I århundranden har ålänningarna levt av och i harmoni med naturen. Centern värnar om den privata äganderätten och ser den som en förutsättning för att ålänningarna fortsättningsvis ska förvalta och ta ansvar för sina naturresurser och bevara det immateriella kulturarvet.

Självstyrelsen ger oss en unik och reell möjlighet till närdemokrati. Genom eget engagemang kan var och en utöva inflytande och i närtid se resultat. Ålands litenhet och lagstiftningsbehörigheten ger grogrund för gemensamt samhällsbygge.

Vi vill skapa ett fruktbart och förtroendefullt samarbete över partigränserna för att trygga och utveckla självstyrelsen för ålänningarnas bästa.

Våra målsättningar är att

- ge resurser för flera Ålandsambassadörer som sprider kunskap om Ålands självstyrelse ute i världen
- befästa goda och respektfulla relationer med finländska myndigheter och politiker
- fortsätta utvecklingen av självstyrelselagen
- skapa flera historie- och kulturminnesmärken som kan förmedla berättelsen om Åland förr och nu (i likhet med besökscentret i Bomarsund)

• Jämställdhet och jämlikhet är en process

Vårt mål är ett jämställt samhälle med delad makt, delat inflytande och likvärdiga löner. Centern vill inte bara uttala dessa ord utan också skrida till handling genom kommunikation där också män tar ton och genom att lyfta fram kvinnor både på landskaps- och kommunal nivå. På detta sätt vill vi synliggöra att jämställdhet är ett vinnande koncept kulturellt, samhällsmässigt och ekonomiskt.

Jämställdhet innebär att man strävar efter att alla oberoende av könsidentitet har samma möjligheter. Jämlikhet är en strävan efter att samhället, oberoende av kön, ålder, ursprung, religion, könsidentitet eller funktionsnedsättning, har samma rättigheter och skyldigheter.

Våra målsättningar är att

- arbeta för lika lön för lika arbete
- medvetet arbeta för ett jämställt inflytande i politiska beslutandeorgan
- underlätta unga människors möjlighet att kombinera politiskt arbete och familjeliv
- fortsättningsvis ge förtroendevalda, myndigheter, barnomsorg och skolor och föreningar en fortbildning i jämställdhets- och jämlikhetsfrågor.

• Mer Åland i EU men inte mer EU på Åland

Vi kommer fortsättningsvis att arbeta för en egen plats i EU-parlamentet. Historien visar dock att denna legitima rättighet varit svår att förverkliga. Åland bör därför också ägna kraft åt att påverka och utöva indirekt inflytande. Att Åland nu har ett eget ambassadråd är ett steg i rätt riktning. Vi ser att en medveten och strategisk kommunikationsstrategi kan ge större möjlighet till gynnsamma beslut i för Åland vitala frågor.

EU erbjuder finansiering av utvecklingsprojekt som kan vara till gagn för det åländska samhällets utveckling. Åland behöver ett större engagemang och en större kunskap för att mer aktivt kunna ta del av denna finansiering.

Våra målsättningar är att

- skapa ett brett nätverk och personliga kontakter inom EU
- arbeta för att Åland får utökad tillgång till EU:s projekt- och fondmedel
- utöka deltagande i EU:s utbytesprogram
- marknadsföra Åland som testområde för ny teknik

• Integrationen ska vara välkomnande

Åland ska vara en attraktiv plats att leva och bo på. Vi välkomnar nya ålänningar. Ett större befolkningsunderlag utökar skattebasen och arbetskraftsresurserna. Förutom arbetsmigration ökar flyktingströmmarna på grund av världsläget och Rysslands anfallskrig mot Ukraina, vilket troligen leder till en för Åland positiv inflyttning.

De inflyttade kommer från olika länder och med skiftande kulturell bakgrund. För att de, oavsett bakgrund och flyttorsak, snabbt ska kunna integreras i det åländska samhället behövs en väl förankrad strategi med nödvändig information och kontaktuppgifter.

Våra målsättningar är att

- Åland ska vara ett välkomnande samhälle
- integrationsprocesserna ska vara välfungerande och säkerställa att de inflyttade så snabbt som möjligt etablerar sig och finner sin plats i samhället
- fortsätta utvecklandet av ett välkomstcenter samt en portal där all behövlig information och viktiga kontaktuppgifter finns samlat

• Beredskapen är mer angelägen än någonsin

Det spända säkerhetspolitiska läget har synliggjort behovet av en ökad civil beredskap. För att ha tillräcklig resiliens krävs tillgång till närproducerade livsmedel, rent vatten, förnyelsebar energi med mera.

Det finns civila beredskapsplaner och ansvarspersoner. Det ändrade världsläget kräver dock att frågan ägnas större uppmärksamhet. Ett proaktivt och preventivt arbete är värdefullt om samhällsfarliga situationer och katastroftillstånd skulle uppstå.

Våra målsättningar är att

- prioritera investeringar som höjer civila beredskapen och självförsörjningsgraden
- uppdatera den civila åländska beredskapsplanen
- söka gränsöverskridande samarbeten, i första hand med nordiska kolleger med bredare erfarenhet, exempelvis genom att ingå i Hagasamarbetet.

Hela Åland ska leva

• Basservicen ska vara nära och tillgänglig

Vår devis "Världens bästa vardag" beskriver att var och en ska kunna ha en fungerande vardag oavsett bosättningsort. Befolkningen är i dag koncentrerad till centralkommunerna medan skärgården lider av en negativ befolkningsspiral. Skärgårdskommunerna är pärlor i vårt örike med en unik miljö. De har potential för inflyttning om infrastrukturen kan utformas så att den förenar i stället för skiljer skärgårdsområdena från fasta Åland. Fasta förbindelser och miljö- och klimatneutrala kommunikationssätt är ett måste för att hela Åland ska leva.

Den kommunala självstyrelsen är en garant för engagemang, närdemokrati och decentralisering. Antalet kommuner är inte avgörande, men det ska vara nära till service. Kommuner som önskar ett ökat samarbete eller samgående ska inte straffas ekonomiskt. Det behövs stimulansåtgärder och nya möjligheter som sporrar till samverkan. Vi är öppna för modeller som kan minska kostnaderna för förvaltning och administration, ge större ekonomiska förutsättningar för kompetensutveckling och öka resiliensen för små enheter.

Våra målsättningar är att

- hela Åland ska leva
- skapa förutsättningar för inflyttning till skärgård och landsbygd
- säkerställa stabila och förutsägbara kommunikationer
- öppna diskussioner kring möjligheten att skapa fungerande samarbetsformer som ger kommuner ekonomiska förutsättningar att samarbeta eller fusioneras
- god dialog mellan kommuner och landskapet
- ge stöd till butiker och andra serviceformer som tryggar glesbygdskommunernas service

• Skärgårdstrafiken är skärgårdens landsvägar

Skärgårdstrafiken har under alltför lång tid varit ett tvisteämne, något som inte gynnat skärgårdens befolkning och utveckling. Flottan har hög ålder, drivmedlen är inte förenliga med dagens utsläppskrav och kostnaderna stiger i höjden. Alla är betjänta av att politikerna diskuterar sig fram till en varaktig lösning som tryggar skärgårdstrafiken. Detta är en skyldighet inte bara gentemot skärgårdens utan också hela Ålands befolkning. Framtidstro och stabilitet är en förutsättning för tryggt boende, inflyttning, företagande och nyetableringar.

Våra målsättningar är att

- se skärgårdstrafiken som en tillgång och som en resurs för att göra Åland större
- medverka till en stabil och varaktig lösning för skärgårdstrafiken
- snarast få till stånd en trafikplan som beskriver anskaffningsbehov, möjliga rutter som kan elektrifieras och när och hur en omställning till fossilfri drift kan förverkligas. Vid det arbetet ska alla goda förslag från tidigare utredningar tas till vara
- fortsätta arbetet med att förnya färjfasten
- planera för framtida elektrifiering
- bygga en bro över Prästö sund som effektiviserar trafiken, skapar en fast förbindelse till Vårdö och blir en länk till norra skärgården
- knyta samman Föglö till fasta Åland genom en tunnel och därmed förkorta trafiklederna till södra skärgården

En välmående befolkning

• Förebyggande hälsoinsatser – för fysiskt och psykiskt välbefinnande

Satsningar för en bättre hälsa gynnar både den enskilde och dennes närstående och samhället genom minskade sjukskrivningar och sjukvårdskostnader. Under den gångna mandatperioden har en folkhälsostrategi för Åland utarbetats med målet att folkhälsoarbetet prioriteras och sker långsiktigt över mandatperioder. Motion, friluftsliv och kultur är värdefulla hälsoförebyggande faktorer. Åland erbjuder rika möjligheter och det är upp till var och en att hitta sitt elixir för ett hälsosamt och rikt leverne.

Hälso- och sjukvården har en strategisk roll för att utforma det förebyggande arbete som kräver medicinsk sakkunskap. Hälsoprevention bör ges tillräckliga resurser eftersom den i ett längre perspektiv kan minska sjukkostnaderna. Vi vill också ta till vara sådan välfärdsteknik som kan avlasta den medicinska personalen och därmed ge dem utrymme för mer krävande patientvård.

Barn och ungas säkerhet och välbefinnande ska ha hög prioritet. Också här är den förebyggande verksamheten viktig och polisen kan tillsammans med skola och fritidsverksamhet göra en betydelsefull insats.

Våra målsättningar är att

- Åland ska vara det mest hälsosamma samhället i Norden
- se till att alla barn och ungdomar har tillgång till ett brett utbud av fritidsverksamhet efter skoldagen
- initiera en informationskampanj som uppmanar till fysisk aktivitet, minskat stillasittande och minskad skärmtid
- fortsättningsvis bygga infrastruktur som främjar fysisk aktivitet (säkra cykel- och promenadvägar, vandringsleder och lättillgängliga friluftsområden)
- understöda satsning på screening av sjukdomar
- effektivisera ”prickdagsundersökningar” genom att undersökningsteam utlokaliseras och därmed når större grupper
- hälso- och sjukvården ska arbeta mer med rekommendationer och stöd kring levnadsvanor och fysisk aktivitet. Ex. genom fysisk aktivitet på recept
- satsa på förebyggande verksamhet riktad mot barn och unga genom ett samarbete mellan skola, fritidsverksamhet och polis

• Hälso- och sjukvården är en prioriterad samhällsfunktion

Ålänningarna har tillgång till en välfungerande, diversifierad hälso- och sjukvård med hög servicenivå. Det är för oss en hjärtefråga att kunna bibehålla vår fina hälso- och sjukvård. Vi är dock medvetna om att de offentliga resurserna är begränsade och att det krävs noggranna avvägningar inför satsningar. Ett samarbete mellan politiska beslutsfattare och i första hand medicinskt men också tekniskt sakkunniga krävs för adekvata prioriteringar inom till buds stående medel.

Beroendesjukdomar behöver ett större fokus genom ett helhetsmässigt grepp där samtliga drabbade får adekvat hjälp och stöd.

Vissa sjukdomar kräver vård utanför Åland. Då livet krisar och svåra sjukdomar hotar liv och hälsa är det helt nödvändigt att få information på eget modersmål. Vi anser att ÅHS vid upphandling av vård måste ha svenska som kommunikationsspråk som ett viktigt kriterium.

Våra målsättningar är att

- hälso- och sjukvården inriktas på en vård som jämställer fysiska och psykiska sjukdomar
- fokusera på att svenska språket ska fungera också vid vård utanför Åland
- prioritera resurser för att förbättra den psykiska vården, såväl specialistvård som öppen- och eftervård
- erbjuda cancersjuka jämlik tillgång till träningsråd och motion
- avsätta medel för att öka kunskapen om och vården av beroendesjukdomar.
- hälso- och sjukvården ska arbeta mer med rekommendationer och stöd kring levnadsvanor och fysisk aktivitet. Ex. genom fysisk aktivitet på recept

• **Socialvården är allas vår trygghet**

Socialvården är en trygghetsförsäkring för barn, unga och personer med funktionsvariation. Ålänningarna har rätt till en fungerande och lättillgänglig social service, oberoende av bostadsort. Sedan drygt två år administreras och handhas all socialvård, utom äldrevården, av KST (Kommunernas socialtjänst). Det är ändamålsenligt att en myndighet besitter och utvecklar kunskap på det sociala området. Samordningen är ett stort reformbygge som måste ges tid att hitta sina former.

Landskapsregeringen har initierat ett projekt "Sysselsättning för alla" som kartlägger aktörer, nuvarande system och ekonomi med syfte att genom riktat stöd ta till vara individers arbetsförmåga, också partiellt arbetslösa och långtidsarbetslösa. Projektet syftar till att genom sektorsövergripande insatser utöka antalet sysselsatta.

Ett välfärdssamhälle måste värna barn och utsatta. Därför är ett fortsatt och intensifierat arbete för att skydda barn och de som drabbas av våld i nära relationer mycket högt prioriterat.

De funktionsvarierade behöver anpassade boenden och stimulerande sysselsättning. Om den funktionsvarierade bedöms vara beroende av färdtjänst ska den tillhandhållas. Samhällets skyddsnät måste vara så finmaskigt att ingen faller emellan. Med tanke på dagens dyrtider med inflation och ökade priser måste utkomststödets minimigräns ses över.

Våra målsättningar är att

- den som behöver socialvård ska få service, hjälp och stöd
- förbättra skyddet för barn och utsatta för våld i nära relationer
- se över utkomststödet
- förändra och anpassa lagstiftning och regelverk för en sektorsövergripande service med syfte att öka sysselsättningsgraden
- garantera god standard och välanpassade boenden och färdtjänst för funktionsvarierade
- undersöka möjligheten att införliva Fiktjänst som en del av KST:s ansvarsområde

• **Äldreomsorgen och äldrevården ska ske utifrån individuella behov**

Demografins utveckling på Åland kräver och kommer i framtiden att ytterligare kräva resurser för äldreomsorg och äldrevård. En person som fyllt 65 år omfattas av äldrelagens bestämmelser. Kommunerna, som har ansvar för äldreomsorg och -vård erbjuder hemvård och vid större omsorgsbehov vård i effektiverade serviceboenden (esb). Trobergshemmet och kommunalförbundet Oasen har institutionsvårdplatser samt vårdplatser speciellt utformade för klienter med minnessjukdomar och demens. Vid Oasen finns också en avdelning för vårdtagare under 65 år. Kommunerna kan också köpa vårdplatser av Folkhälsan som erbjuder effektivt serviceboende för demenssjuka.

De äldre ska kunna bo i sina hem så länge som möjligt, även vid ökat omsorgsbehov. Om det finns närstående kan hemvårdens insats minskas eller undvaras. För att närstående i längden ska orka behövs tidvis avlastning och här ska samhället träda till.

Minnessjukdomar och demens drabbar en växande andel av befolkningen och sjukdomen har även en tendens att krypa ner i åldrarna. Sjukdomens omfattning och komplexitet gör att samhället måste ta ett gemensamt grepp för att ha beredskap för vård och stöd för de drabbade och deras närstående.

Våra målsättningar är att

- garantera klientens bästa genom att överföra ansvaret för institutionsvården till ÅHS (Ålands hälso- och sjukvård)
- tillförsäkra alla klienter, oberoende av vårdform, likvärdiga regler för maximibeloppsersättningar
- se över samverkansavtalet mellan ÅHS och kommunerna
- säkerställa avlastning för närståendevårdare
- initiera samarbeten över kommungränser för att säkerställa personalresurser, hitta mer flexibla lösningar och för att säkra trygg hemservicevård nattetid
- initiera samarbeten för att ta i bruk välfärdsteknik som kan ge vinster för klienter, personal och ekonomi
- skapa ett gemensamt kunskapscentrum för demens- och minnessjukdomar
- ha en positiv hållning till landskapsgaranti för uppförande av serviceboenden för pensionärer

• **Policyn för att motverka skador av ANDTS**

Centern omfattar Ålands politiska policy för ANDTS (**alkohol, narkotika droger, tobak och spel**). I arbetet ingår en kartläggning av ÅSUB som upprepas vart femte år och ett fruktbart samarbete med skolor och den tredje sektorn, framför allt med Folkhälsan. ANDTS-projekten kan lindra och förhindra en tragedi för drabbade och närstående, men också i förlängningen sänka kostnaderna för samhället.

Våra målsättningar är att

- kontinuerligt fortsätta det förebyggande arbetet
- utgående från mätbara mål fastställa åtgärdsprogram med kontinuerlig utvärdering
- särskilt beakta skaderiskerna för barn och unga och koncentrera insatserna till dessa grupper

Utbildning är investering för framtiden

• Barnomsorgen och grundskolan ger barn en stabil grund

Barnomsorg och skola ska vara en trygg plats där barn får möjlighet att växa och mogna efter egna förutsättningar. I barnomsorg och skola får barn de kunskaper, färdigheter och värderingar som ger en bas för ett framtida gott liv. Vårdnadshavare, lärare och övrig personal i barnomsorg och skola ska samverka för barnens bästa. Det ska finnas barnomsorgsplatser och skola med tillräckliga personella resurser i barnens närområden. Omsorg och pedagogik bör ge såväl barn med särskilda behov och med särbegåvningar möjligheter att utvecklas.

En ny läroplan har nyligen tagits i bruk. Efter några års tillämpning bör den utvärderas. Då detta genomförs är det viktigt att också fokusera på den tid som ägnas åt administration. Omsorgs- och skolpersonal måste ägna sig åt nödvändig dokumentation, men huvuddelen av arbetsinsatsen ska ägnas åt barnens undervisning.

Antalet barn som hemskolas ökar och de är spridda över hela Åland. Vi ser ett uppenbart behov av att ge landskapsregeringen resurser för tillsyn. Läroplikten är grundlagsskyddad och samhället måste ta ansvar för att barn kan tillägna sig basfärdigheter för sin framtida livskarriär.

Våra målsättningar är att

- barn ska ha tillgång till barnomsorg och skola i sitt närområde
- barn och unga i skola och barnomsorg tillägnar sig grundläggande kunskaps- och sociala basfärdigheter, lär sig se och bevara naturens resurser, får insyn i konstens och kulturens värld och lär sig hälsosamma fysiska aktiviteter
- utöka tillsynen av hemskolade barns kunskapsutveckling
- skapa ett resursteam med specialkunskaper (specialpedagoger, speciallärare och kuratorer). Resursteamet ska stöda det pedagogiska arbetet genom kunskapspridning och bistå resurssvaga enheter.
- införa programmering som valfritt ämne i grundskolan
- ge barnomsorgs- och skolpersonal resurser att understöda barn med särbegåvning
- barn och unga ska ha tillgång till bibliotek och inspireras till läsning eftersom forskningen visar att god läsförmåga är en nyckel till skolframgång och yrkeskarriär
- initiera skolevenemang som ger barn och unga insikter om vilken betydelsen Ålands särställning har haft, allt fortfarande har och i framtiden kommer att ha för allas vardag och service. Firandet av "Åland 100" är en bra inspirationskälla.

• Gymnasieutbildningen med framtidsinriktning

Utbildning är nyckeln till framtiden. Vi vill erbjuda en teoretisk och praktisk utbildning på gymnasienivå som ger valmöjligheter och är av god kvalitet. Dagens arbetsliv kräver minst utbildning på gymnasienivå. Vi har därför medvetet arbetat för att skapa en kostnadsfri gymnasieutbildning för alla och avser att lagfästa rättigheterna. Det fåtal ungdomar som inte väljer gymnasieutbildning måste genom olika insatser motiveras till andra alternativ eller till utbildning. Vi tror på människans behov av frihet och egen inneboende kraft, men det finns ett uppenbart behov av kartläggning och uppföljning av så kallade hemmasittare.

Den gymnasiala utbildningen, inklusive Ålands folkhögskola, kunde samlas under en myndighet.

Sjöfartsutbildningen kräver ett större studerandeunderlag än Åland kan erbjuda. För att locka studerande utifrån måste bostadsfrågan genom till exempel internat lösas.

Ålands yrkesgymnasiums utbildningsalternativ bör kontinuerligt utvärderas så att skolan med god framförhållning kan erbjuda utbildning som står i paritet med arbetskraftsbehovet. Här bör man särskilt beakta framtida satsningarna på havsbaserad vindkraft som kommer att kräva nya yrkeskompetenser.

Vuxenutbildningen på gymnasienivå bör utveckla validering, läroavtal och mer flexibla lösningar. Vi ser att det försiggår ett positivt arbete och det är viktigt att detta fortgår. För att säkerställa kvalitet och ge studerande rättssäkra betyg ska examensbehörigheten vara kopplad till yrkesgymnasiet.

Våra målsättningar är att

- Ålands folkhögskola inordnas under Ålands gymnasiums paraply, men att folkhögskolan bibehåller sina verksamhetsformer
- starta en juridisk och ekonomisk utredning kring möjligheterna att erbjuda internat eller studieboheter med någon form av övervakning
- yrkesgymnasiet och lyceet får tillgång till specialpedagogiska resurser
- satsa på olika utbildningsalternativ och arbetsplatsförlagda utbildningar för vuxna
- utöka läroavtalsutbildningen
- lagstifta för att säkra en kartläggning av antal ungdomar som inte väljer gymnasieutbildning
- samordna och satsa på verksamheter som motiverar och inspirerar hemmasittare och de som avbryter studierna att hitta meningsfulla alternativ och därmed få möjlighet att bli en del av arbetslivet

• Ålands högskola är en kraftkälla för utveckling

Landskapslagen om högskolan måste omarbetas så att högskolan får en mer självständig ställning. Lagen måste också ge styrelsen verklig makt att agera och ha ansvar för att tillföra högskolan specifik kompetens. Högskolan måste få förutsättningar att ge utbildning på engelska och utbildning på mastersnivå. Forskning måste vara en väsentlig del av högskolans verksamhet och vara till gagn för det åländska samhället.

Högskolan ska aktivt arbeta för ekonomiska tillskott genom samarbete med företag på Åland, institutioner och organisationer utanför Åland och på EU-nivå. En provinsiell högskola har inte möjligheter till professionell kunskapsutveckling. Därför bör högskolan söka samarbeten utanför Åland. Områden som kan vara intressanta för forskningsprojekt både för Åland och omgivande regioner är hav och miljö, teknikutveckling för den havsbaserade vindkraften samt energi- och vattenfrågor.

Kunskapen om självstyrelsen och viljan att utveckla autonomin grundläggs i skolan. Centern anser att Åland som ett självstyrkt område ska ha en egen lärarutbildning på barnomsorgs- och grundskolenivå. Vi vill på sikt arbeta för att en sådan utbildning erbjuds av Ålands högskola. En vision inför framtiden är delområden inom journalist- och informatörsutbildning. Detta kunde organiseras genom samarbete med högskolor och universitet utanför Åland och bidra till att sprida kunskapen om självstyrelsen både inom och utanför Åland.

Våra målsättningar är att

- lagstiftningen som reglerar högskoleutbildningen revideras så att högskolan får en mer självständig ställning och kan bredda sin utbildning med undervisning på engelska och på mastersnivå
- bearbeta riksmyndigheterna för att få till stånd en förändrad lagstiftning som befriar Ålands högskola från momsskyldighet i det fall att högskolan blir ett aktiebolag
- styrelse och ledning ska ha eget mandat att agera inom ramen för budgetmedel
- högskolan måste arbeta för större flexibilitet och lyhördhet gentemot arbetslivet genom att göra förändringar i utbildningsutbudet
- högskolan söker flera samarbetsformer för att tillföra kunskap och kompetens

- initiera en planering för lärarutbildning

- **Utbildning för skapande, konst och kultur utgör en grund för ett kreativt samhälle**

Ett samhälles välstånd och välbefinnande står i proportion till samhällets kulturella utbud. Utan skapande och kultur avstannar utvecklingen. Det är alltså nödvändigt för att inte säga livsviktigt att understöda denna verksamhet och se till att det finns ett brett utbud.

Ålands musikinstitut har med sin utbildning för barn och unga inte bara höjt nivån för amatörutövare utan också lagt grunden för yrkesutövande sångare och musiker som verkar på internationella arenor.

Medborgarinstitutets utbildning i svenska för invandrare är ett viktigt redskap för integration och för invandrades inträde i arbetslivet. Undervisningen kunde göras än mer flexibel genom att utnyttja digitala lösningar. Eftersom svenska språket är viktigt för en välfungerande integration borde utbudet motsvara efterfrågan.

Biblioteken har allt sedan början av 1800-talet haft en väsentlig folkbildande uppgift. Dagens bibliotek har ett breddat utbud som också inkluderar tidningar, tidskrifter, musik, filmer och olika evenemang. Digitaliseringen kräver specialkunskap och -resurser. Bibliotek.ax kan förmedla kunskap och ge service också till mindre bibliotek som därmed kan ge bättre närservice.

Våra målsättningar är att

- folkhögskolan fortsättningsvis erbjuder undervisning i kreativt skapande
- musikinstitutet får resurser för att utforma en utbildning för scenkonst
- att svenska för invandrare utformas så flexibelt att ännu fler kan delta i kurserna
- alla barn och unga inspireras till läsande och har tillgång till bibliotek
- att bibliotek.ax utvecklas till en resurs också för mindre bibliotek

Vardag & fritid är Ålands livskvaliteter

• Föreningslivet skapar gemenskap

Det åländska samhället är av tradition uppbyggt med talkoanda av eldsjälur som drivit projekt inom föreningslivet, kulturen och idrotten. Ute i bygderna finns fortfarande den frivilliga brandkårsandan. Generation efter generation fostrar nya brandkårister. De rycker inte bara ut vid brand utan bistår också med snabb assistans vid olika nödsituationer.

Ideella föreningar har begränsade ekonomiska resurser och frivilliga krafter är oundgängliga. Det är därför viktigt att samhället kan bidra med bidrag för att behålla glöden i den tredje sektorn och ge flera möjligheter att hitta en aktivitet som passar fallenhet och intresse.

Inom områden som riktar sig till barn och unga måste policydokument kring jämställdhet, jämliket och välmående efterlevas. Idrotts- och kulturevenemang för barn bör vara subventionerade för att ge alla möjlighet att delta.

Våra målsättningar är att

- jobba för att fler barn och ungdomar kan ta del av och är aktiva inom idrott, motion och kultur
- processen för ansökning och handläggning av PAF-stöd ska bli smidigare
- fortsättningsvis understöda den frivilliga brand- och räddningsverksamheten
- föreningarna får stöd att utarbeta och verka i enlighet med policydokument gällande jämställdhet, jämlikhet och välmående
- verka för att belöna samarbeten såsom funktionärspooler

• Idrotten ger positiva effekter för individ och samhälle

Idrottsverksamhet aktiverar barn, ungdomar och vuxna. Idrott förener, skapar meningsfulla sysselsättningar och ger värdefulla lärdomar för social interaktion. Idrott och motion ska inbjuda alla, oavsett fallenhet.

Idrottsverksamhet ger så många positiva effekter. Den befrämjar självkänsla och hälsa och den har stor betydelse för samhällsekonomin. På Åland sker arbetet till största delen genom ideella krafter och eldsjälur. Verksamheten har så betydande effekter för samhället att det är självklart att den ska understödas.

Åland har arrangerat tävlingar ända upp till europeisk nivå. Dessa ger ekonomiskt tillskott för hela samhället. Att vi kan etablera oss som en attraktiv evenemangsarrangör lyfter Åland som besöksdestination.

Föreningar som lyfter bidrag måste ha en jämställdhetspolicy som genomsyrar hela verksamheten.

Våra målsättningar är att

- fortsättningsvis ge ekonomiska förutsättningar till idrotts- och motionsföreningar
- arbeta för att marknadsföra Åland som arrangör av olika idrottsevenemang
- se till att jämlikhet och jämställdhet beaktas då samhällsmedel fördelas
- stöda de föreningar och förbund som har ambitioner att uppnå statusen som nationellt förbund

• **Kulturlivets mångfald är en rikedom**

Åland kan berömma sig av ett rikt och mångfacetterat kulturliv med alla former av skapande. Det är möjligt att vara både aktiv utövare och konsument. Att skapa och ta del av konst och kultur är ett djupt mänskligt behov och ökar enligt etablerad forskning människans välbefinnande.

Åland är sedan 2021 associerad medlem av UNESCO och detta förpliktigar till ett aktivt arbete för att lyfta upp både det immateriella och materiella kulturarvet.

En samlad information om tillgängliga konstutövare och -evenemang skulle ge ett mervärde både för utövare, potentiella deltagare och turist-Åland. En sådan kontaktpunkt kunde på ett enkelt sätt ge upplysningar om aktuella tillställningar och kontaktuppgifter till presumtiva deltagare.

Våra målsättningar är att

- fortsättningsvis understöda olika former av kultur och evenemang
- understöda arbetet att skapa en kulturportal som samlande resurs
- befärma projekt som interaktivt och belysande kan sätta fokus på Ålands historia, kultur och särställning som demilitariserat och neutraliserat självstyrkt område
- se till att jämlikhets- och jämställdhetsprinciper beaktas då samhällsmedel fördelas

• **Naturupplevelserna är unika och mångskiftande**

Den åländska naturen är mångskiftande och unik. Den ger både invånare och besökare möjlighet till naturnära rekreation. Åland marknadsförs med rätta som en destination med naturupplevelser utöver det vanliga. Att ålänningar och besökare har möjlighet att njuta av våra vackra omgivningar är önskvärt, men det är också viktigt att se till att skyddade naturområden respekteras. Den privata äganderätten och allemansrätten som råder här måste också efterlevas.

Vi har tillgång till Leadermedel som kan ge föreningar, bygdegupper och eldsjälars resurser att förädla idéer. Denna möjlighet till finansiering ska vi ta till vara. Discgolfens utbredning är ett bra exempel på hur en satsning i mindre skala med familjer som målgrupp har utvecklats till ett internationellt intressant projekt som lockar tillresande utövare från hela världen. Kajakturismen kan också utvecklas med färdigt beskrivna paddelleder och övernattningsplatser, vilka kan organiseras så att också markägare kan få avkastning.

Vandringsturismen är en ökande verksamhet och här har Åland mycket att erbjuda. Det finns många vackra vandringsleder och S:t Olofs pilgrimsled kommer troligen att locka allt fler.

Våra målsättningar är att

- understöda privata och tredje sektors satsningar som på ett miljömässigt och hållbart sätt ger ålänningar och besökare möjlighet att upptäcka vår flora och fauna men självklart med respekt för det privata ägandet och vår allemansrätt
- underhålla befintliga vandringsleder och initiera nya
- ta vara på EU-projekt som kan förädla och förverkliga idéer

• **Jakt och fiske är en del av vår identitet**

Jakten är en kulturell tradition och en del av detta kulturarv gick förlorat i och med att vårjakten på sjöfågel förbjöds. Jakt ger goda möjligheter till rekreation och kan bedrivas i olika former, i grupp som erbjuder social samvaro och enskilt ute i skog och mark. Jägarnas roll som viltvårdare ska inte underskattas, de värnar i allra högsta grad om djurens välbefinnande. Jakten är betydelsefull för att

decimera predatorer som hotar andra arters överlevnad. Villebråden är klimatneutrala livsmedel som borde hitta sin plats också på restaurangbordet.

Det traditionella skärgårdslivet är en viktig del av vårt immateriella kulturarv. Det kunde bevaras för eftervärlden genom olika projekt med mål att ge unga lärdom i hur fiske, säljakt och vårjakt bedrevs. Det hela kunde på ett hänsynsfullt sätt också utnyttjas som en form av upplevelseturism.

Fisket var under tidigare generationer en basnäring som gav inkomster och mat på bordet. Yrkesfiskarnas antal kan numera räknas på ena handens fingrar, men husbehovsfisket och sportfisket är fortfarande levande. Det kustnära fisket hotas av stora trålare, ökat sälbestånd och EU:s gemensamma kvotsystem. Utfiskade hav och brist på fiskutbud i handel och restauranger är ett fattigdomsbevis för ett örike som Åland.

Våra målsättningar är att

- ta initiativ till att bevara traditionellt skärgårdsliv som en del av vårt immateriella kulturarv
- genom olika insatser understöda och uppmuntra skydds jakt på predatorer
- genom bland annat lagstiftning och regelverk öka utbudet av vilt i handel och restauranger
- utöka samarbetet med närliggande kustregioner för att med gemensamma krafter påverka EU:s kvotsystem (strömming, lax och torsk)
- arbeta för en begränsning av det storskaliga trålfisket i kustnära områden, ett arbete som kan få extra tyngd genom utökat samarbete med nordiska organisationer
- fortsättningsvis ge Ålands fiskevårdscentrum Guttorp verksamhetsförutsättningar. Deras arbete att bevara fiskbeståndet och tillväxten av fisk i våra vatten är synnerligen betydelsefullt.

Miljön, klimatet och energin

• Rent vatten är livsnödvändigt

Vatten är vårt viktigaste livsmedel och det behövs en tydlig strategi för att säkra tillgången till rent vatten. Hållbarhetsagendans mål 3, god vattenkvalitet, kräver målmedvetet arbete. Utredningar och forskning visar att tilltänkta råvattenreserver är förorenade och inom en inte alltför avlägsen framtid kommer att bli översvämmade till följd av klimatförändringarna. Det krävs således betydande insatser för att skydda befintliga vattentäkter mot ytterligare förorening. Det kan också finnas behov av att satsa på tekniska lösningar för att avsalta Östersjöns vatten.

Rent vatten har betraktats som en oändlig resurs, men så är inte fallet. Vi måste lära oss att minska vattenförbrukningen och använda vår livsviktiga resurs på ett ekonomiskt och sparsamt sätt.

Avloppsfrågor och vattenrening är en del av vattnets kretslopp och alla vattenfrågor borde ses som en helhet. Det behövs också mer kunskap om vilken inverkan dagvattensläckage har på våra vattentäkter och vattendrag.

Våra målsättningar är att

- säkerställa tillgången på rent vatten
- kartlägga vilka alternativ som finns för att forma ett huvudansvar för vatten- och avloppsfrågor med målet att tillförsäkra ålänningarna rent vatten
- arbeta för att återställa våtmarker
- initiera skyddsåtgärder för befintliga vattentäkter och ge berörda markägare rätt till full ekonomisk kompensation
- initiera en kampanj för att minska förbrukningen av vatten

• Omställningen till förnyelsebar energi är i fokus

Hållbarhetsagendans mål 6, ”Kraftigt minskad klimatpåverkan”, är än mer aktuell. Vi anser att målet att Åland ska vara självförsörjande på förnyelsebar el på årsbasis kan uppnås inom en mycket snar framtid, däremot ligger målet självförsörjande på energi på årsbasis något längre bort. Att ha tillgång till förnyelsebar energi är att bygga upp resiliens. Energifrågan har blivit en säkerhetsfråga för västvärlden och en civil beredskapsfråga för Åland.

Åland har under ett antal år stegvis byggt ut vindkraften. Planerna på utbyggnad av havsbaserade vindkraftverk i stor skala kan förverkligas av företag med stora ekonomiska resurser. Åland kan här medverka till gemensamma nyttor genom att skapa förutsättningar för etableringar. Det finns också ett allt större intresse för att bygga större solcellsparker samt planer på fortsatt utbyggnad av den landbaserade vindkraften, vilket ger goda möjligheter att utöka andelen lokalproducerad förnybar elenergi.

Den tekniska utvecklingen på det förnybara energiområdet går snabbt och i kombination med marknadskrafterna har satsningar på solcellsanläggningar liksom annan förnybar elproduktion blivit såpass konkurrenskraftiga att dessa investeringar tenderar att bli kostnadsneutrala inom en snar framtid. Detta leder till en önskvärd utveckling där samhälleliga subventioner är mindre avgörande och nödvändiga i fortsättningen.

Våra målsättningar är att

- medverka till att landskapsregeringen ger objektiv information som motiverar ålänningarna att agera energieffektivt och smart
- medverka till ett samarbete över partigränserna för att uppnå en snabb och effektiv energiomställning
- förstärka elnätet så att det kan ta emot den ökade elproduktionen
- medverka till utbyggnaden av infrastruktur för laddning av elfordon och för förnybara drivmedel till kollektivtrafiken

• **Biologiska mångfalden och ekosystemet i balans**

Forskare världen över har i alarmerande tongångar beskrivit ett sjätte massutdöende och vädjat om åtgärder för att återställa balansen i ekosystemet. Även om artdöden förhoppningsvis inte är lika alarmerande på Åland är det viktigt att värna djur och växters fortbestånd eftersom alla levande varelser är beroende av varandra. Vi ansluter oss till hållbarhetsagendans mål 4 "Ekosystem i balans och biologisk mångfald".

Ålands natur och miljö har i samarbete med bärkraft.ax för att högtidlighålla Åland 100 utnämnt fem landskapsarter som är officiellt utsedda genom en omröstning som var öppen för alla ålänningar. Liknande projekt med allmän spridning kunde medvetandegöra ålänningarna om vikten att aktivt värna ekosystem.

Landskapet bör verka som förebild på egna land- och vattenområden, men för att uppnå verkliga resultat måste privatpersoner och jordägare få upp ögonen för nödvändigheten och vikten av gemensamma och kraftfulla satsningar.

De åländska lövängarna med sin artrikedom har präglat landskapsbilden. Marknaden har styrt djurhållningen mot större enheter och detta har lett till färre betesdjur och färre lövängar. Att kunna bibehålla det öppna, artrika landskapet gagnar inte bara den småskaliga landsbygdsnäringsen utan också ålänningarna och turist-Ålands attraktionskraft.

Bin och andra pollinatörer är oundgängliga för ekosystem och växternas utveckling. Att biodlingen har förutsättningar att verka och utvecklas är betydelsefullt för ekosystemet.

Våra målsättningar är att

- understöda projekt som på ett målinriktat och aktivt sätt medvetandegör och inspirerar ålänningarna att aktivt värna den biologiska mångfalden
- utöka Ålands naturskyddade arealer (land- och vattenområden) genom privata initiativ som understöds och sporras av offentliga medel (EU-medel)
- bibehålla det öppna landskapet med flera betesdjur
- aktivt medverka till att hålla Åland fritt från varoa-kvalstret och skydda och utöka livsmiljön för pollinerande insekter

• **Djurens välbefinnande är en hjärtefråga**

Djurens välbefinnande prioriteras högt. Den åländska djurskyddslagen är under revidering, vilket är välkommet eftersom lagen tillkom 1996 och inte fyller dagens behov. Lagens huvudsyfte är att skydda djur mot lidande och smärta. Den ska också fastställa ramar för djurens välbefinnande och definiera begreppet god behandling. Det borde utdömas strängare straff för djurskyddsbrott.

På Åland finns produktionsdjur, hästar och sällskapsdjur vilka alla så långt det är möjligt ska ges möjlighet att följa sina naturliga instinkter. Produktionsdjuren ska under hela sin livstid ha god skötsel och behandlas på ett värdigt sätt.

På Åland har det blivit mer vanligt att anordna tävlingar och utställningar för djur. Evenemang av detta slag ökar Ålands attraktionskraft och bidrar till inresande och ger därmed ekonomiskt inflöde. Dessa ibland stora arrangemang ställer krav på övervakning och tillsyn. Djurskyddet måste även i dessa sammanhang ha hög prioritet, men detta kräver resurser.

Våra målsättningar är att

- en ny djurskyddslag träder i kraft och att vid behov en djurskyddsförordning som komplement utfärdas
- verka för strängare straff för djurskyddsbrott
- konsumenter ska garanteras en kött-, ägg- och mjölkproduktion som beaktar djurens välbefinnande
- utvärdera behovet av resurser för kontroll av djurens välbefinnande vid djurutställningar och -tävlingar

• **Närproducerade varor och tjänster gynnar både producenter och konsumenter**

Vi vill vidga begreppet "närproducerat" att inte bara omfatta livsmedel utan allt som produceras i form av varor och tjänster. Närproduktion ska omfatta bl.a. livsmedel, energi, konsthantverk och olika tjänster. Att närproduktionen främjas är ett viktigt steg mot hållbarhet.

Åland har genom ett målmedvetet arbete skapat ett åländskt varumärke för närproducerade livsmedel och mat. Detta arbete måste få utrymme att fortsättningsvis utvecklas. Det är ett mervärde att synliggöra och vidareutveckla ett åländskt varumärke till flera olika producenter och därmed åstadkomma en positiv spiral för det åländska samhället och turismsektorn.

Sund konkurrens gynnar marknaden, men korta transportsträckor och närproduktion gynnar hållbarheten. Genom medvetet utformade upphandlingskriterier kan närproducerade varor och tjänster ges möjlighet att hävda sig. Också vid direkta uppköp utan upphandling bör närproducerat gynnas. En handledning med information bör utarbetas.

Våra målsättningar är att

- utvidga begreppet "närproducerat" att inte bara omfatta livsmedel utan alla produkter och tjänster
- understöda projekt med målet att förädla det åländska varumärket
- ge det närproducerade utökade livsvillkor genom medvetna inköp och upphandlingskriterier
- initiera en handledning för inköp och upphandling av lokalproducerat

Näringslivet är välfärdens motor

• **Entreprenörskapet är grunden för utveckling**

Åland har en tradition av entreprenörskap och företagande. Att omvandla idéer till verklighet, etablera företag och få ett nytt företag att hävda sig på marknaden kräver kraftfulla insatser, kunskaper och uthållighet. Vi ser ett stort behov av att grunda ett innovationscenter som kunde hjälpa nya entreprenörer och ge etablerade företag möjlighet att växa. Detta kunde locka till ökat företagande och ge näringslivet vitala tillskott. Innovationscentret måste ha tillgång till mentorer, riskkapital och garantisystem. I omgivande regioner finns bl.a. UIC (Uppsala Innovation Centre) och TCP (Turku Science Park) som har intresse av samarbete och som kan ge värdefull uppstartsinformation. Ett innovationscenter ska samarbeta med näringslivet och Ålands högskola.

Innovationscentrets kunskaper kunde genom konferenser riktade till allmänheten, studerande i gymnasieskolor och i högskolan inspirera till företagssatsningar. Genom nätverkande kunde centret bidra till kunskapslyft på Åland och samarbete med organisationer utanför Åland.

Åland har många skickliga entreprenörer som kunde dela med sig av sina erfarenheter och verka som mentorer.

Våra målsättningar är att

- få till stånd ett innovationscenter som kunde fungera som kunskapstrust, företagsinkubator och förmedla mentorer. Målet är livskraftiga företag till Åland och företagstillväxt.
- få till stånd ett samarbete med andra innovationscenter och intressanta internationella samarbetspartner
- arbeta för att få till stånd riskkapital och garantier för företagssatsningar och företagstillväxt
- ge centret uppgift att söka externa finansierare och EU-medel

• **Ingen onödig byråkrati**

Samhällsbyggnad kräver en viss byråkrati eftersom den ger grunden för ordning, likvärdiga processer och offentlig insyn. Utökad digitalisering, kundtillvänd service och förenklade processer måste vara ledord för den byråkrati som ska finnas.

Överdriven byråkrati och kontroller ökar offentlig administration och hindrar företagens tillväxt. Vi kan inte själva direkt påverka allt men vi har en självstyrelse som ska utnyttjas för ändamålet. Inom all egen behörighet kan vi lagstifta och reglera på enklast möjliga sätt. Och vi ska också alltid ta tillfället i akt att påverka staten och EU när dom blir överambitiösa.

Minskad onödig byråkrati förbättrar näringslivets konkurrenskraft, både internt och externt, så att åländska företag kan exportera mera och växa också utanför Åland. Med ökad hållbar tillväxt kan vi trygga både landskapets och kommunernas ekonomier på sikt.

Att på ett enkelt sätt, genom en hemsida/en portal få information om nödvändiga tillstånd och kontaktuppgifter underlättar för privatpersoner och företag. Näringslivsföreträdare och personer med digital kompetens kan genom samarbete förverkliga ett sådant projekt.

Turist-Åland uppbärs till stor del av mindre företag och privatpersoner som kan bidra till att ge utökad service, särskilt under evenemang och högsäsonger. Dessa småföretagares initiativkraft får inte hindras av krångliga ansökningsprocedurer och byråkratisk prissättning för tjänster.

Våra målsättningar är att

- digitaliseringen ska ge större effektivitet och minskad byråkrati
- säkerställa att byråkratin inte ökas vid ny lagstiftning
- minimera statlig och EU-byråkrati
- i beslutandeprocessen, både på kommunal- och landskapsnivå, medvetet arbeta för en kundtillvänd och förenklad procedur
- se till att småföretagare sporras genom en enkel och fördelaktig prisbild vid ansökningstillstånd
- skapa en samlad portal med information om tillstånd och kontakter för privatpersoner som vill arrangera evenemang, nyföretagande och företag

● Jordbruket och skogsbruket är Ålands basnäringar

Jordbruket är en basnäring som är oundgänglig för att säkra självförsörjningen av livsmedel. Det säkerhetspolitiska läget kräver att Åland har en reell självförsörjningsgrad och Ålands möjligheter att klara klimatmålen förutsätter att landsbygdsnäringarna har ekonomiska förutsättningar för omställning. Det åländska jordbruket håller vårt landskap öppet och bidrar till den biologiska mångfalden. Livsmedelsproducenter och förädlare bildar en sammanhängande helhet, ett "matsystem" som skapar arbetstillfällen och bidrar till en levande landsbygd.

Den ekologiska odlingen är pressad av dagens dyrtider med ökade produktionskostnader och högre livsmedelspriser. Vi ser den ekologiska odlingen som ett komplement till den konventionella och vill understöda en marknadsanpassad ekologisk produktion. Av den åländska åkermarken är idag ca 26 % i ekologisk produktion.

Åländsk center betonar vikten av att åkermarken är i produktion och förespråkar all närproduktion av lokala livsmedel. Både för att det är klimatsmart och för att det tryggar beredskapen i en orolig värld. Om det finns en potentiell marknad för ekologiska produkter och intresse hos odlare bör det finnas incitament att möjliggöra en omställning från konventionellt till ekologisk odling.

CAP-strategin som styr lantbruket är inriktad på att initiera och verka för omställning i enlighet med EU:s gröna giv. EU:s regelverk för den gemensamma jordbrukspolitiken ger begränsat utrymme för åländska insatser, men det är angeläget att aktivt bevaka lönsamheten och vid behov gå in med möjliga stödåtgärder. Livsmedelsförsörjning och förädlingsföretag är beroende av att både storskaliga enheter och mindre lantbruksföretag har förutsättningar för lönsamhet och livskraft.

Skogens förmåga att binda kol ger vinster för miljö och klimat. Alfridas härjningar 2019 kommer att ha efterverkningar under många år. För att kartlägga skogarnas status efter Alfrida har all skog skannats, ett arbete som ska vara färdigställt under början av 2023, varefter en ny skogsstrategi ska utarbetas.

Forskare förmedlar olika teser hur skogen på bästa sätt kan binda kol. Ett aktivt skogsbruk med kontinuerlig röjning ger bättre växtkraft och kraftigare träd som kan avverkas som stock som i sin tur kan användas som byggmaterial. Detta är ett naturligt sätt att binda kol för långa tider. De flesta skogsägare vårdar sin skog, men det finns passivt ägda skogar som vore betjänta av omvårdnad.

Som ett led i att utöka den skyddade landarealen i enlighet med EU:s direktiv kunde vissa privatägda skogar få naturskyddsstatus. Också kärr, skogar och impediment kunde involveras i naturskyddet. För att

inte i onödan byråkratisera processen kan Åland utforma ett enkelt digitalt ansökningssystem som inte mer än nödvändigt utökar förvaltningens administration.

Förutom skogens ekonomiska värde för de privata ägarna är den också en värdefull källa för alla genom sin förmåga att aktivt binda kol. Skogens värde som naturresurs där människan kan finna rekreation och rofylld vila kan inte överskattas.

Våra målsättningar är att

- understöda Ålands Landsbygdscentrum som tillsammans med livsmedelsindustrins företag är ett viktigt kluster för utveckling och rådgivning inom skogs- och lantbrukssektorn
- aktivt följa med landsbygdsnäringarnas lönsamhet och vid behov ge möjliga understöd
- befrämja fortsatt satsning på bevattningsanläggningar, vilket krävs med tanke på att klimatförändringarna förändrat verksamhetsförutsättningarna
- arbeta för ett fortsatt transportstöd till livsmedelsföretagen
- sporra privata ägare att involvera impediment som naturskyddsområden
- fortsättningsvis understöda skogsvårdsföreningen
- utforma incitament som kunde inspirera passiva skogsägare att vårda sin skog och därmed öka skogens förmåga att binda kol
- vidareutveckla ett mångfaldsprogram där skogsägare kunde söka bidrag för att tidsbundet skydda sin skog. Mångfaldsprogrammet kunde finansieras genom EU-medel eller genom landskapssatsningar.

• Ett attraktivt Åland lockar kompetens

Åland har under senare tid lockat inflyttare och befolkningen ökar år för år. Åland ska fortsättningsvis växa eftersom det ger skattekraft och grund för vår välfärd. Attraktionskraften är beroende av en hög servicenivå för barndagvård och skola, social-, sjuk- och hälsovård, ett livligt kultur- och fritidsliv samt inte minst närheten till naturen. Åland behöver många olika kompetenser, men behovet är särskilt stort i vård- och omsorgsbranschen. Specialister är också eftersökta, i synnerhet av IT-klustret. De planerade satsningarna på havsbaserad vindkraft och solcellsparkar kommer att innebära ett ökat arbetskraftsbehov och en utbyggnad av infrastruktur såsom bostäder och utbildning. För att på ett strukturerat sätt ta sig an uppgiften vore det skäl att ta del erfarenheterna från norra Sverige som just nu upplever en expansion.

Våra målsättningar är att

- intensifiera marknadsföringen i högskolor och universitet i närregionerna för att locka till åter- och inflyttning och därmed till viss del tillgodose behovet av specialister
- understöda deltagande i mässor och olika arrangemang för att marknadsföra Åland och locka till inflyttning
- ta fram en inflyttningsstrategi som synkroniseras med berörda aktörer och sker i samarbete med näringslivet
- initiera en kampanj riktad till sjukvårdspersonal och svenska undersköterskor för att avhjälpa bristen på närvårdare. Kampanjen måste kompletteras med behövlig fortbildning för Valvira-legitimation
- medverka och understöda projekt i nära samarbete med näringslivet och kommunerna för att locka arbetskraft

● **Turismen är betydelsefull och har utvecklingspotential**

Turismen är en värdefull näringsgren med kringeffekter på hela Åland, inte minst för skärgården. Landskapsregeringen har sedan 2003 med fem års mellanrum uppdragit åt ÅSUB att mäta turismens betydelse. Nästa utredning förväntas bli klar 2024.

Pandemins gränsstängningar och restriktioner visade tydligt hur sårbart Åland är utan sin turistsektor. Arbetslösheten sköt i höjden och lamslog restauranger och minskade efterfrågan hos lokala producenter. Efter pandemin har näringen återhämtat sig, men det är mer än tydligt att näringen behöver marknadsföring och incitament för att utvecklas.

Våra målsättningar att

- understöda projekt som kan berätta historien om Åland förr och nu
- understöda projekt som kan bredda utbudet och förlänga säsongen
- understöda en intensifierad marknadsföring om Åland

● **Skattegränsen måste bli enklare**

Skattegränsproblematiken skapar irritation och kostnader för den landbaserade näringen och privatpersoner. Förtullning och skattegränsfrågor hör inte till självstyrelsens behörighet, utan administreras av finländska myndigheter och finländska regelverk som bygger på EU-direktiv.

Skattegränsen är baksidan av Ålands rätt till taxfree och ställning som tredje land inom EU. Denna rättighet är inskriven i Finlands anslutningsavtal med EU "Ålandsprotokollet". Centern ser det som en vansklig åtgärd att starta en process för att omförhandla Ålandsprotokollet då förhandlingarna måste skötas av Finland och alla ändringar måste klareras av samtliga EU-medlemmar. Det finns en uppenbar risk att Ålands rätt till taxfree upphör vilket äventyrar kommunikationerna till och från Åland.

Målet är att både sjöfarten och den landbaserade näringen ska kunna utvecklas utan extra fördyrande tullbyråkrati. Förhoppningsvis kan avtalet mellan EU och Storbritannien gällande handeln över Nordirland ge en öppning och Åland behöver aktivt följa med utvecklingen.

Våra målsättningar är att

- kraftfullt satsa på kvalificerade resurser med juridisk, ekonomisk och datateknisk kompetens för att klargöra skattegränsens irrgångar och ge förslag till möjliga förändringar
- med samlad kraft och i samarbete med finländska myndigheter komma till en enkel och billig procedur. Detta arbete måste ske i nära samarbete med näringslivet.
- aktivt följa med avtalslösningen för Nordirland, den så kallade gröna linjen, för att se om den kan användas för handelsströmmarna till och från Åland.

● **Sjöfarten är en nödvändig samhällspelare**

Öriket Åland har varit, är och kommer att vara beroende av sjöfart. Sjöfartsklustret gör att Åland har tentakler ut till hela världen. Förutom sjöfartens roll som stor arbetsgivare upprätthåller den täta kommunikationer öster- och västerut. Sjöfartens olika grenar ger livskraft och dess påverkan på produktion och konsumtion kan inte överskattas.

Sjöfarten verkar på en internationell marknad och följer internationella regler. Den åländska flottan står inför stora utmaningar i framtiden genom EU:s hållbarhetsmål som fastställer en halvering av sjöfartens koldioxidutsläpp till 2050.

Den tekniska utvecklingen och sjöfartsnäringsens historiska förmåga att plastiskt anpassa sig till rådande förhållanden inger hopp och framtidstro. För Åland är sjöfarten och kommunikationerna västerut och österut helt avgörande för det åländska samhällets fortbestånd och tillväxt.

Våra målsättningar är att

- ha ett nära och förtroendefullt samarbete med sjöfartsklustret
- verka för att säkerställa stabila kommunikationer i väster- och österled
- nationellt och internationellt arbeta för den åländska sjöfartens förutsättningar och konkurrenskraft

● **Kommunikationerna till och från Åland måste fungera**

Öriket Åland är helt beroende av kommunikationer. Ålands attraktionskraft för inflyttning, företagsetablering och företagstillväxt kräver tillgång till snabba och kontinuerliga kommunikationer.

Åland behöver goda kommunikationer både till havs och i luften. Den senaste tidens turbulens visar att flygtrafiken knappast är ekonomiskt lönsam för privata aktörer. Det krävs sannolikt samhälleliga insatser för att garantera en stabil och kontinuerlig flygtrafik.

Flygsträckorna mellan Mariehamn och Stockholm, respektive Mariehamn och Vanda är korta. Den tekniska utvecklingen inom flygområdet går i snabb takt och det är inte otänkbart att Åland inom en överskådlig framtid kan bli ett pilotområde för eldrivna flyg eller flygtrafik med fossilfritt bränsle.

Våra målsättningar är att

- understöda en satsning på reguljärt flyg mellan Mariehamn och Helsingfors
- förhandla om Ålands rätt att överta behörigheten om trafikplikt också till sträckan Mariehamn – Helsingfors
- understöda pilotprojekt för fossilfri flygtrafik

● **Havsbaserade vindkraften är en viktig framtidsfråga**

Ålands havsplan har väckt ett stort intresse hos företag som vill vara med och göra världen oberoende av rysk olja och gas och som vill vara aktiva parter i omställningen till fossilfri energi. De åländska havsområdena med gynnsamma vindförhållanden och närhet till kraftnät i Sverige och Finland har visat sig attraktiva. De intressenter som har muskler att genomföra projekt som dessa måste ha tillgång till resurser räknade i miljarder. Att upplåta en del av landskapets havsområden till internationella bolag är

naturligtvis en svår fråga med tanke på vad det fysiskt kan betyda för Åland, vår natur och attraktionskraft.

Landskapet som vattenägare kan skapa förutsättningar för etableringen genom lagstiftning, utredningar och underlag för avtal. Det EU-finansierade projektet Sunnanvind är i färd med att kartlägga förutsättningarna. Efter att grundarbetet är lagt finns premisser för beslut. De satsningar som planeras ska ses i ljuset av samhällets framtida utvecklingsmöjligheter. De kan ge Åland ökade intäkter välfärden till fromma, stimulera nyföretagande, bidra till nya och flera arbetsplatser samt till ökad inflyttning.

Våra målsättningar är att

- medverka till ett samarbete över partigränserna för att skapa en stabil majoritet eftersom detta storskaliga projekt berör hela Åland över en lång tidsperiod
- verka för att skapa förutsättningar för etablering i samklang med natur och miljö
- ta vara på de möjligheter som eventuella havsbaserade vindkraftverk ger Åland nu och i framtiden

Ekonomi i balans

• Ansvarsfull användning av skattemedlen

Vår välfärd byggs med skattemedel. Kommunerna har självständig beskattningsrätt, men inte självstyrelseparlamentet. Lagting och landskapsregering har dock fått en större möjlighet att påverka skatteinkomsterna genom det nya återbäringsystemet som i högre grad speglar Ålands egen bärkraft. Hittills har den nya återbetalningsmodellen varit positiv för Åland.

En ekonomi i balans bygger på en positiv korrelation mellan inkomster och utgifter. Likaväl som vi måste nagelfara utgifterna ska vi också ta vara på möjligheterna att öka skatteinkomsterna, särskilt som det nya systemet påverkas av skattebasens utveckling och befolkningstalet.

Målet för den offentliga ekonomin ska vara att bygga upp en stabil kassa med tillräcklig likviditet för att hantera lågkonjunkturer och oförutsedda händelser. Det offentliga Åland har ansvar för invånarnas välfärd och säkerhet. Det går därför inte att göra alltför snabba förändringar som menligt kan påverka medborgarnas rättssäkerhet och livsvillkor. En ekonomi i balans kräver ett målmedvetet och strävsamt arbete över en längre tidsperiod. För att lyckas med det så har centern tagit initiativ till parlamentariska överenskommelser över hur den offentliga ekonomin långsiktigt ska förstärkas.

Våra målsättningar är att

- stegvis införa ett finanspolitiskt ramverk som stabiliserar budgetprocessen och som skapar framförhållning för utgifter i förhållande till inkomster och småningom kan ge möjlighet att bygga upp en reserv för sämre konjunkturer
- ha en positiv inställning till lån för investeringar som på sikt ger fördelar och besparingar
- på ett tillräckligt sätt kompensera kommunerna för lagstadgade utgifter

• Modern och effektiv offentlig sektor

Självstyrelse- och kommunförvaltning är komplicerat och personalen måste behärska breda kunskapsområden. För en "mikroautonomi" är det en utmaning att hålla jämna steg med forskning, lagstiftning och regelverk som ständigt utvecklas i omvärlden. Därför behöver den åländska förvaltningen ha moderna och agila arbetsprocesser som frigör tid och skapar utrymme för utveckling.

En modern förvaltning ska på ett rättssäkert sätt producera lagar, förordningar och beslut. En snabb handläggning, ett serviceinriktat arbetssätt och en transparent arbetskultur ska utmärka förvaltningen.

Våra målsättningar är att

- förvaltningen måste digitaliseras dels för att motsvara dagens krav, dels för att uppnå effektivisering av ärendehantering
- ansvaret för effektivisering och modernisering måste genomsyra hela förvaltningen och underlydande myndigheter. Respektive minister, förvaltningschef och avdelningschefer ska ta ansvar för processen
- understöda att gränsdragningen mellan politiskt beslutsfattande och tjänstemännens ansvarsområden förtydligas
- understöda en kartläggning som synliggör processer och som kan vara grund för att ta fram relevanta nyckeltal, tidsramar, mål och delmål för förändringar
- understöda arrangemang som stärker landskapets kommunikationsstrategi

- bidra till privatiseringar som leder till kostnadseffektivitet men ger minst samma eller bättre samhällsservice.
- Vägunderhållet och Ålandstrafiken är exempel på relevanta privatiseringsprojekt.

• Digitalisering för bättre ekonomi och service

Digitalisering handlar lika mycket om verksamhetsutveckling som teknik och ska ses som ett viktigt verktyg för att skapa enklare, öppnare och effektivare tjänster för medborgare och företag.

Digitaliseringstakten måste öka om Åland vill vara ett konkurrenskraftigt och modernt samhälle. Ett aktivt digitaliseringsarbete är också självstyrelsepolitiskt betydelsefullt eftersom det förväntas komma allt fler tvingande EU-direktiv. Om vår kompetensnivå är undermålig kan vi dels bli nekad åtkomst till nödvändiga system, dels tvungna att ta i bruk finskspråkiga system och ändra vår lagstiftning. Det går inte att bortse från risken att självstyrelsen glider i oönskad riktning genom en likriktad lagstiftning och att vi måste godta system som finns enbart på finska.

I etableringsskedet uppstår investeringsbehov, men på sikt är resultatet av smart digitalisering ökad kostnadseffektivitet. Det gäller att arbeta strategiskt och nära brukarna för att skapa de bästa lösningarna. Vår långsiktiga vision är att en inloggning öppnar dörren till hela offentliga Åland 24:7 och att data rör sig flexibelt över strukturer.

Våra målsättningar är att:

- öka digitaliseringstakten och medverka till att Åland och dess förvaltning är digitalt tillgänglig
- arbeta långsiktigt och strategiskt med visionen "En inloggning öppnar dörren till hela offentliga Åland 24:7"
- skapa ett kunskapscenter för digital transformering riktat till myndigheter och kommuner
- höja den digitala kompetensen hos alla och motverka digitalt utanförskap genom utbildning
- offentliga data ska vara tillgängliga via API:er (Application Programming Interface)
- vara öppna för anslutning till vissa nationella system, så som Kanta, som ger ekonomiska fördelar och bättre service. Men först efter noggrann utredning som garanterar det svenska språket